

Gergely napja

Gergely napjának időjelentési és időváltozási jelentősége van a népies naptárban, mely szerint Gergely napja volna az utolsó hideg nap, melyen még „*Gergely megrázza szakállát*” s az utolsó gyenge hó esik. Régente minálunk is, úgy, mint egész Közép- Európában e nap körül csoportosultak mindazon pogánykorbeli ünnepi szokások maradványai, melyekkel a régi nomád népek a nyár, mint győző s diadalmas bajnok bejövetelét főleg kardtáncokkal és lovagi menetekkel szokták megünnepelni. Hazánkban ezen régi pogányszokások lappangó maradványait a már lényegében is feledett és csak még rejtettebb faluhelyeken divatozó Gergely-napi lovagias gyermekjátékokban találjuk.

Ezekről már Dugonics régi költőnk tudósít, mondván hogy „*Gergely napján a kisdedek katonást játszottak, és a várost körüljárták vagy lovon, vagy némelyek gyalog; villogtatták kardjaikat, de senkit sem vágtak meg.*”

A kardok ezen ártatlan villogtatásától származott a közmondás:

Szent Gergely vitéze

, azaz gyöngye vitéz. Századunk közepe táján minálunk már csak falukon volt szokás, Gergely napján katonává öltöztetni fel az iskolás gyermekeket, mikor zászlóval, kardosan, szalagos kalapokkal bejárták a falut s bizonyos

Gergely-verseket

mondtak. Ezt a szokást manapság is ott, ahol még dívik,

Gergely járásnak

nevezik. Néhány helyt a gyermekek ezt

„*kassatumot járni*”

kifejezés alatt ismerik; más helyen azt mondják, hogy

„*Gergely doktornak kéregetnek.*”

Tudniillik még e század közepéig, sok helyt még napjainkban is, ez alkalommal a gyermekek tanítójuk számára ajándékokat kéregettek a faluban; különböző bakugrások közt belépven a házba, így kezdték az éneket:

Szent Gergely doktornak, híres tanítónknak az ő napján,

Régi szokás szerint, menjünk isten szerint iskolába;

Lám a madarak is, hogy szaporodjanak, majd eljőnek;

Gergely napja

Írta: Wlislócki Henrik

2021. március 12. péntek, 00:00 - Módosítás: 2021. április 07. szerda, 18:33

A szép kikeletkor, sok szép énekszóval zengedeznek.

Csallóközben ezelőtt Gergely napján tojáást szedtek az iskolás gyermekek, bizonyos éneket énekelvén Gergely „doktor” tiszteletére; a tojásokat a tanító számára szedték, de a gyermekek is kaptak egyet-egyet sülve. A Gergely-járás dalokban öntudatlanul említett „Gergely doktor” azon középkori mondákra való utolsó magyar visszaemlékezés, melyek Gergely, touri püspök (550 körül) személyéhez fűződtek, ki ezek szerint híres orvos volt és Klotár frank király váratlan halálát is előre megjósolta. Számos legenda keringett a középkorban e püspök tetteiről, melyek őt a világ legnagyobb tudósának, azaz időcsinálónak, varázslónak tüntették fel; e révén jutott be a magyar iskolás gyermekeknek *Gergely-járaskor* énekelt mondókáiba is; s talán ez okból fűződnek e naphoz időjósági babonák is.

Ahol nálunk még divatban van a *Gergely-járás*, ott e napon az iskolás gyermekek különféle ugrándozás közt beköszöntenek minden házba; a szoba közepén egyik közülök letűz egy vas nyársat, melyet aztán a gyermekek körülállanak és ilyenén dalt énekelnek:

Szent Gergelynek napján,

Szabadságunkban van,

Hogy házanként járjunk,

Segítséget várjunk.

Aztán az egyik mondja: „*Adjatok gyermekecskét, tanuljon ábécécskét!*” Rá a második gyermek mondja:

atok leánykát, söpörjön iskolát!”

A harmadik mondja:

„Adjatok egy ludat, hogy mutasson utat iskolába!”

A negyedik végül mondja:

„Adj

Gergely napja

Írta: Wlislócki Henrik

2021. március 12. péntek, 00:00 - Módosítás: 2021. április 07. szerda, 18:33

„*Adjatok egy kakast, hadd kaparjon garast papirosra – most már egyet táncolunk!*”
Ekkor egy szalonnadarabot tűznek a nyársra s azt körülugrándozva, mondogatják:

Macska van a szalonnán,

Kergessétek el onnan,

Vágjatok egy falatot,

Nekünk is egy darabot.

Aztán a ház gazdasszonyától szalonnát, kolbászt, tojást, esetleg néhány krajcárt kapnak ajándékba. A nyert ajándékokat régente a tanítónak adták át, manapság pedig ők maguk élvezik. Régebben Gergely napján zárult be az iskola és a földművelési munka miatt késő őszi szünetelt.

Sok magyar helyt a falusi gyermekek Gergely napján kimennek a falu határára egy zöldelő, vagy barka-ág keresésére. Amely család gyermeke ilyen ágot talált, annak a családnak, néphiedelem szerint, jövő nyáron nem veri el jégeső a vetését. Ilyen ágot régente Kalotaszegen a gyermekek házról-házra vittek és azért ajándékot kaptak. Mindenki szívesen fogadta őket, mert a néphiedelem szerint annak a háznak állatait az évben valami baj éri, ahová a gyermekek nem vitték be a *Gergely-veszőt*. Sok helyt e napon a lányok is kimennek zöld barkát keresni. Amelyik leány olyan barkát talál, amelyen a rügyek száma páros, az a jövő Gergely-napig férjhez megy.

A délvidéki magyar gazda azt tartja, hogy Gergely napján kell a melegágyak csinálását megkezdeni, akkor a palánták kiültetésökkor mind megfogamzanak és egy se fog elpusztulni. Erdély legtöbb helyein ugyan nem Gergely napján csinálják a melegágyakat, hanem április elsején, mindamellett Gergely napjára hivatkoznak, mondván: „*Gergely nap után nem fagy meg a trágya!*” Sok helyt azt mondják, hogy ha e napon havazik, szép szemű lesz a búza; ha eső hull, jövő nyáron mindazon növények elpusztulnak, melyeknek gyökereit szokta az ember használni.

Gergely napja

Írta: Wlislócki Henrik

2021. március 12. péntek, 00:00 - Módosítás: 2021. április 07. szerda, 18:33

Forrás: Pesti Hírlap XVI. évfolyam, 71. szám. 1894. 2-3.